

מועילות לנמצאים עליו מפני שאינן בולטות לגדור את בני הרשות [שאינן היקף לדירה' אלא אם ההיקף נעשה לצורך דיור, דהיינו לחסום ממראית העין או לשמירה וכד' וכמחיצות הבית שאדם דר בו]. ולפי זה היה בדין שעיר המוקפת מחיצות על ידי חריצים או נהרות, אינה ניתרת על ידיהן. ואולם דעת הרא"ש שבכלל 'מוקף לדירה' הוא (עפ"י שו"ת אבני נזר (או"ח רחצ). וכתב שהרא"ש דעת יחיד הוא בדבר וקשה לסמוך על כך להלכה [וע' חו"ב סוס"ק טו], אלא שהורה להתיר עיר המוקפת חריצים מטעם אחר המבואר בראשונים; שלעיר הותר קרפף מפני שנעשה הקרפף כחצר לבתים. אך בבאור הלכה (שסג, כט ד"ה ויש) נקט שאם עושה חריץ או מעמיק לעשרה לאחר בניית העיר, מועיל). ונראה שלדברי הכל אם בנה מחיצה אחת מעל גבי הקרקע די שיחשב לשם דירה, וכמו שכתב הריטב"א. ולהרא"ש נראה שאין צריך מכל הרוח אלא די במשך עשר אמות.

'נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות'. נראה שאפילו נבלעו מעט עד שפחתו מגובה עשרה, שהרי די בהשלמת גובה עשרה לשם דירה (כמבואר בריטב"א ובתרומת הדשן, וכן נקט מסברא הרש"ש לעיל כד. וכ"ה במשנ"ב שנה סקב"א). וכן משמע מרש"י שכתב נבלעו בבת אחת, ולא ימצא שנבלע כותל בגובה עשר או יותר בבת אחת. ומה שכתב הרמב"ם (טו, ט) 'נבלעה מחיצה התחתונה והרי העליונה קיימת... והרי אין שם נראה אלא היא' – היינו נראה בהשלמת שיעור 'מחיצה', בגובה עשרה. [ובספר תורת חיים לא כתב כן, והקשה על התה"ד, וגם תמה על רש"י שכתב 'בבת אחת'. ולא היה לנגד עיניו ספר חדושי הריטב"א].

אמנם יתכן שאם הוסיף על מחיצה טפח ואח"כ נבלע טפח מהתחתון אין מועיל, שהטפח נטפל למחיצה הראשונה ואין כאן מחיצה חדשה [ויתכן שזה בא הרמב"ם להוציא ב'אין שם נראה אלא היא' – לאפוקי כשלא הוסיף שיעור מחיצה].

(ע"ב) 'דעבדה כי אורזילא'. לפרש"י הכוונה לגג משופע שאין לו פה, הלכך אין אומרים בו 'יורד וסותם'. הרי"ד (בפסקיו צד): פירש, מפני שהגג המשופע יורד באלכסון מחוץ לכתלי הבית, ואין אומרים 'פי תקרה יורד וסותם' אלא כנגד הכתלים משכאן ומכאן.

ושמא י"ל שזו כוונת רש"י שאין לה פה; לא בגלל צורתה שאין לה עובי ישר [שהרי אין שיעור לעובי התקרה] אלא בגלל שאינה 'פתח' מאחר ויצאת מן הכתלים. ובוה מיושב מה שהקשה בקהלות יעקב (א סק"ג) למה עדיפה קורה עגולה מתקרת אלכסון, הלא אין לה חוד – אך להאמור אין טעמו של רש"י משום יושר התקרה אלא משום בליטה מן המחיצות. ואולם אין כן פשוט דברי רש"י והפוסקים. וע"ע חדושים ובאורים סוס"ק יט.

דף כו

'מחיצות אדרכלין'. הן מחיצות שעושים הבנאים [תרגום 'בוני שלמה' 'בוני חירם': 'אדריכלי שלמה, אדריכלי חירם'. או"ז]. כדי להניח שם כליהם ולגוז שם כשהם יגיעים, או לאכול שם (עפ"י רשב"א).

'מחיצות אדרכלין לא שמה' (צ"ל 'שמן') מחיצה'. פרשו הראשונים ז"ל שאינן מחיצות המוקפות לדירה, אבל תורת 'מחיצות' עליהן. וכן נפסק בשלחן ערוך (סו,א). וצריך באור מדוע נקטו לשון זו ולא אמרו 'לא שמה דירה'.

ויתכן שבאו לומר בכך שאינן 'מחיצה' להחשיב אותו המקום כרשות לעצמה למעט משטח הקרפף, אלא דנים אותו בכלל הקרפף כאילו לא היו שם מחיצות, שאותו מקום צניעות נטפל לקרפף ומתחשב עמו [וכדין אילנות הרחבים ארבעה שהם מתחשבים עם הקרפף, וכן בורות לדעת הרשב"א]. וצ"ע. אמנם בתוך היקף המחיצות הללו נראה שמותר לטלטל.

והרמב"ם (טז, טו ובמ"מ) פירש כפשוטם של דברים, שאינן 'מחיצות'. וכבר תמהו הלא אפילו כלים עצמם נעשים רשות היחיד, וכן מחיצת בני אדם נחשבת מחיצה (עפ"י חדושים ובאורים סק"ח).

'מחיצות אדרכלין... מחיצה העשויה לנחת...'. אין להקשות, אם כן אף בתוך האבוורנקא יהא אסור לטלטל כיון שאין מחיצותיה לדירה ומה תיקן רב הונא בר חיננא (לפירוש בה"ג שנקט רש"י וש"ר לעיקר) – הא לא קשיא, שהרי אין בו בית סאתים ועל כן התירו מחיצותיו את הטלטול בתוכו (עפ"י תור"פ. והרי זה כגודר קרפף קטן לעצמו בתוך קרפף היתר מבית סאתים). גם יש לומר כיון שגדר את השביל מפתח ביתו לאבוורנקא, הרי השביל מחבר אותה עם הבית ונחשב הכל כשימוש ביתו (עפ"י ריטב"א).

ולאו מילתא היא, דלמא אתי לאיגרויי ביה שטן. פירש הריטב"א: לתלמיד חכם בעלמא אין לעשות כמו שעשה ישעיה שהיה נביא וצדיק גמור.

נקט שהחשש הוא למושיבי הישיבה, בכך שהם מתגרים בשטן – וכענין [וכסגנון] שאמרו (בסוכה לה). על הנהגת רב אחא בר יעקב שהיה מוליד הלולב ואמר דין גירא בעיניה דסטנא 'ולאו מילתא היא משום דאתי לאיגרויי ביה' (וע"ע ביוסף דעת קדושין ל.).

ומדברי מהרש"א נראה שהבין שהחשש הוא לגירוי השטן כלפי החולה, ופירש: דוקא גבי חזקיהו שכבר נגזר עליו שימות אין לחוש להתגרות השטן, משא"כ לת"ח בעלמא. וכ"כ רא"מ מפינסק, שישעיה רצה להושיב ישיבה לחיי שעה שכבר נתייאש מאיתו. עוד צדד שבימי ישעיה עדיין לא רבו התלמידים שלא שמשו כל צרכם, ולא היו מחלוקות כלל – לכך לא חשש להתגרות השטן. וע"ע הגהות ריעב"ץ.

(ע"ב) 'לדברי ר' אליעזר המבטל רשות חצירו – רשות ביתו ביטל' ואעפ"כ אסור הוא להכניס ולהוציא מביתו ואין אומרים יהא כאורח בבתיהם שמותר לו להכניס ולהוציא – כי בזה הוא נראה כחוזר ומחזיק ברשותו (עפ"י רש"י, כבאר הריטב"א). או חוששים שמא יימלך ויחזור בו בלבד מביטולו. ועוד, כדי לעשות היכר שידעו כל בני החצר שביטל להם רשותו ומחמת הן הם משתמשים בחצר וגם בביתו (עפ"י רבנו יהונתן).

והראב"ד אמר שלפיכך הוא אסור, מפני שלא ביטל לגמרי רשות ביתו לגביהן שיהא הוא אורח אצלם אלא עדיין משייר דירתו שם, לפיכך אסור להכניס ולהוציא מביתו לחצר כאילו מוציא מרשותו לרשות חבירו, אבל הם מותרים, שאעפ"י שהוא שותף עמהם בבית אין אנו עושים הבית כרשות המשותפת אלא כרשות המיוחדת לכל אחד, ואינו דומה לחצר משותפת שאסור להכניס ממנה לבית המיוחד, שהחצר אינה כמיוחדת לכל אחד, שכאו"א משתמש בחצר כנגד פתחו ולא כנגד פתחו של חברו, משא"כ בית הריהו כמיוחד לכל אחד ואחד שכאו"א משתמש בכל הבית, זה כזה (והרשב"א והר"ן חכמו בדבר).

פרק שלישי; דף כז

'אין למדין מן הכללות'. ודוקא כשמוכח הדבר במשנה או בגמרא, אבל אין לשבש הכללים שמסרו לנו רבותינו, שאם כן אין לדבר סוף ולא נסמוך על תלמוד ערוך בידנו שרובו כללים (עפ"י רמב"ן וש"ר שבוועות יח; שו"ת הרדב"ז ח"ב תרנב ועוד).